WARIES MISDAADREEKS · Nº 003

Wierdegoud

in Het Hogeland

De zaak van het zilveren kistje uit de wierde

SPEURTOCHT VOOR FAMILIES · VANAF CA. 9 JAAR

Pieterburen · Warffum · Uithuizen

UITGEVERIJ WARIES

EEN BRIEF VOOR JOU

Beste speurders,

Mijn naam is Sanne Kuipers en ik ben archeoloog. Dat betekent dat ik in de grond zoek naar sporen van mensen van vroeger. Meestal vind ik scherven, botjes en heel veel modder. Maar op dinsdag 1 september 2026 vonden we iets wat ik nooit meer vergeet.

We deden onderzoek op boerderij Oldenwier, die op een kleine wierde staat, een paar kilometer van Warffum. De familie Wierenga wil daar een nieuwe stal bouwen. Voordat je in een wierde mag bouwen, moet eerst een archeoloog kijken wat er in de grond zit. Dat is de wet, en een goede wet ook.

In onze tweede proefsleuf zag Jorrit Wierenga (11) iets glimmen. Het was een zilveren kistje. Erin zaten zes kleine gouden munten en een opgevouwen brief, geschreven in 1953. Die brief is een raadsel. Wie hem schreef, wilde niet zeggen wie hij of zij was, maar liet wel een spoor van aanwijzingen achter.

En nu komt het: in augustus 1953 zijn zes gouden munten gestolen van een tentoonstelling in Warffum. Het “wierdegoud”. De dief is nooit gevonden. Het dorp heeft het er zeventig jaar later nog over.

Jorrit en ik willen weten wie dat kistje in de wierde begroef, en waarom. Maar de brief is lastig. Hij zit vol geheimschrift, en de aanwijzingen gaan van Pieterburen via Warffum naar de tuinen van de Menkemaborg in Uithuizen. Daarom vragen we jullie hulp.

In dit boek vind je alles wat wij gevonden hebben: de brief, oude verklaringen, kaartjes en tekeningen. En puzzels, heel veel puzzels. Veel speurplezier!

Sanne Kuipers

archeoloog, Wad & Wierde Archeologie

> *PS van Jorrit: ik zag het als eerste! Echt waar.*

VOOR JE BEGINT

Zo werkt dit boek

Thuis of onderweg

Je kunt dit boek op twee manieren spelen. **Thuis op de bank**: alles wat je nodig hebt om de zaak op te lossen staat in dit boek. Of **als echte tocht**, op de fiets of met de auto, langs Pieterburen, Warffum en Uithuizen. Ter plekke vind je dan extra bonusopdrachten 🚲. Die zijn leuk, maar je hebt ze niet nodig voor de oplossing.

De opbouw

- **Het startdossier**: de vondst, de brief en wie wie is.
- **Drie etappes**: Pieterburen, Warffum en Uithuizen. Elke etappe heeft puzzels en oude documenten. Elke etappe levert een stukje van de brief op en één **sleutelcijfer**.
- **De finale**: met de drie sleutelcijfers kraak je het laatste stuk van de brief.
- **Achterin**: werkbladen, het antwoordformulier, hints, de oplossingen van de puzzels en de verzegelde oplossing van de zaak.

Wat heb je nodig?

Een potlood, een gum, kladpapier en een slim hoofd. Een spiegeltje komt van pas. Speel samen: de een leest voor, de ander puzzelt, de derde houdt de tijdlijn bij.

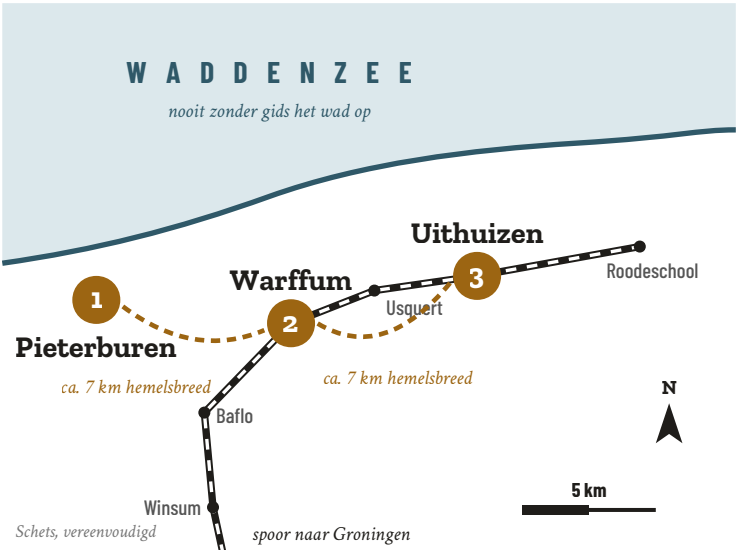
Hoe lang duurt het?

Thuis ben je 2 tot 4 uur bezig, verdeeld over een paar avonden als je wilt. Als tocht: reken op een hele dag, met pauzes en museumbezoek.

De sterren bij een puzzel zeggen hoe moeilijk hij is: ★☆☆ makkelijk, ★★☆ even nadenken, ★★★ echte speurderskost. Kom je er niet uit? Achterin staan hints en oplossingen.

DE ROUTE

Van het wad naar de borg

ETAPPE	WAAR	TER PLEKKE
1	Pieterburen: startpunt van het Pieterpad, kerk en dorp	rondkijken, ca. 45 min.
2	Warffum: de wierde en Openluchtmuseum Het Hoogeland	wandelen, museum 2 uur
3	Uithuizen: de Menkemaborg en de tuinen	museum en tuin 1,5 uur

De afstanden tussen de dorpen zijn hemelsbreed ongeveer 7 kilometer. Over de weg is het wat verder. Plan je route met een fietsrouteplanner of het knooppuntennetwerk. Warffum en Uithuizen hebben allebei een treinstation aan de lijn Groningen–Roodeschool. Die trein reed in 1953 ook al, en hij speelt een rol in de zaak!

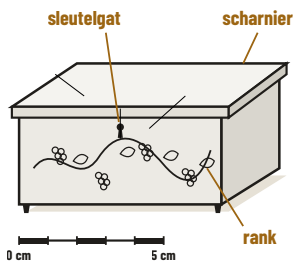
De vondst

WAD & WIERDE ARCHEOLOGIE VONDSTFORMULIER

Project	Oldenwier, nieuwbouw stal (proefsleuven). Di 1 september 2026, 14.20 uur
Werkput	proefsleuf 2, westflank van de wierde, aan de rand van de oude dobbe (drinkpoel)
Spoor	14: ronde kuil, ca. 40 cm breed, ingegraven vanaf laag 1 (bovenste laag, recent) tot in laag 3. Vondst op ca. 60 cm diepte
Vondst	14.1: zilveren kistje met deksel en scharnier, ca. 11 x 7 x 5 cm, met druivenrank; zwart aangeslagen
Inhoud	zes kleine gouden munten (ca. 1,3 cm, waarschijnlijk vroege middeleeuwen) en een opgevouwen brief in vetvrij papier, deels aangetast door vocht
Gevonden	door J. Wierenga (11), in bijzijn van S. Kuipers. Gemeld bij de gemeente, zoals de wet voorschrijft

Opm.: de kuil is duidelijk van boven af gegraven, door alle oude lagen heen. Het kistje is dus niet oud begraven, maar in de twintigste eeuw. Kistje stond rechtop, deksel dicht.

GEMELD · 01-09-2026

vondsttekening

STARTDOSSIER · DOCUMENT 4

Het krantenbericht uit 1953

De Kwelderbode

Nieuwsblad voor het Hogeland Woensdag 2 September 1953 Prijs 10 cent

Wierdegoud verdwenen van tentoonstelling te Warffum

Zes gouden munten uit vitrine ontvreemd. Veldwachter staat voor raadsel.

WARFFUM. Op de tentoonstelling “Schatten van het Hogeland”, die zaterdag in de zaal van café De Gouden Wierde werd gehouden, zijn zes gouden munten gestolen. De munten, door de bevolking al spoedig “het wierdegoud” genoemd, werden in maart van dit jaar gevonden door de landbouwer H. Dijkhuis van de boerderij Oldenwier, bij het graven van een put voor een nieuwe pomp.

Deskundigen vermoeden dat de munten wellicht twaalf eeuwen oud zijn. Een handelaar uit de stad zou er reeds een bod op hebben gedaan.

De tentoonstelling, georganiseerd door de commissie Dorpsbelang onder voorzitterschap van het hoofd der school, de heer J. Tuinstra, trok ruim driehonderd bezoekers. Te zien waren onder meer oude klederdracht, gereedschap, een bijbel uit 1702, zilveren knipbeugels en de munten in vitrine 3.

Om half elf ’s avonds, na sluiting, ontdekte de caféhoudster dat de vitrine leeg was. Opmerkelijk: het slotje van de vitrine was niet geforceerd. De glazen deksel was gewoon op slot.

Veldwachter S. Hoekstra heeft nog dezelfde nacht een onderzoek ingesteld en meerdere personen gehoord. In het dorp gaan geruchten over een jongeman die kort na sluiting haastig de zaal zou hebben verlaten. De veldwachter wenst zich daarover niet uit te laten. “Praatjes vullen geen gaatjes,” aldus Hoekstra.

De munten waren door de commissie verzekerd voor drieduizend gulden. Wie inlichtingen kan verschaffen, wordt verzocht zich te melden bij de veldwachter.

ETAPPE 1

Pieterburen

Waar het pad begint

Fragment A van de brief is in spiegelschrift geschreven, en het begint met een fiets en een opoe. Daarom beginnen wij waar het Hogeland ophoudt en het wad begint: in Pieterburen.

In deze etappe
Puzzel 1: het kompasraster · Puzzel 2: spiegelschrift (fragment A) · Puzzel 3: sloten en bruggetjes (sleutelcijfer 1)
Documenten: een brief van opoe, een ansichtkaart, het notitieboek van de veldwachter.

AFVINKLIJST

- [ ] Puzzel 1: het kompasraster
- [ ] Puzzel 2: fragment A ontcijferd
- [ ] Puzzel 3: sloten en bruggetjes
- [ ] Documenten 6 tot en met 8 gelezen
- [ ] Sleutelcijfer 1 opgeschreven
- [ ] Bonus ter plekke (als je in Pieterburen bent)

Het kompasraster

PUZZEL 1 · KOMPASRASTER ★☆☆

Fragment A is het eerste geheime stuk van de brief. Precies op de plek waar een woord van vier letters moet staan, zit een vochtvlek. Maar in de kantlijn heeft de schrijver een rijtje pijlen getekend, met cijfers erbij:

→ 2 ↑ 2 ← 3 ↓ 3

En op de achterkant van de brief staat dit raster. Begin bij de ster. Een pijl naar rechts betekent: naar het oosten. Omhoog is naar het noorden. Tel de vakjes en schrijf na elke pijl de letter op waar je uitkomt.

	A	B	C	D	E	F
1	N	G	R	B	D	W
2	E	O	O	B	V	P
3	B	D	S	S	D	K
4	D	W	S	★	Z	O
5	K	Z	E	Z	Z	R
6	B	K	B	W	G	M

Het woord dat ontbreekt: ☐☐☐☐

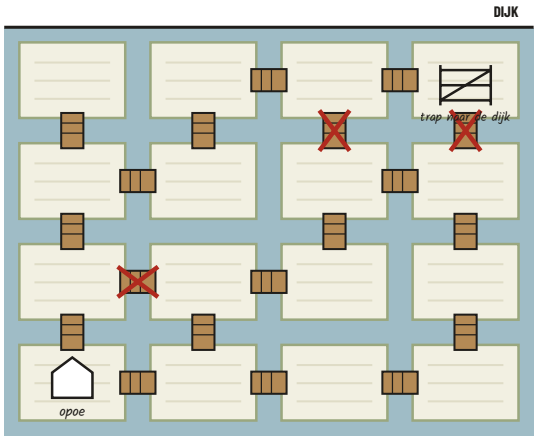
Tip: noord is boven, zoals op een landkaart.

BEWAAR HET WOORD: JE HEBT HET NODIG BIJ PUZZEL 2.

Sloten en bruggetjes

PUZZEL 3 · SLOTEN EN BRUGGETJES ★★☆

Onder fragment A heeft de schrijver een plattegrondje getekend: de weg van het huis van opoe naar de trap op de dijk. Het Hogeland zit vol sloten. Je komt er alleen overheen via een bruggetje. Bruggetjes met een rood kruis zijn kapot.

Zoek de route van **opoe** naar de **trap naar de dijk** waarbij je over zo weinig mogelijk bruggetjes gaat. Over hoeveel bruggetjes ga je dan?

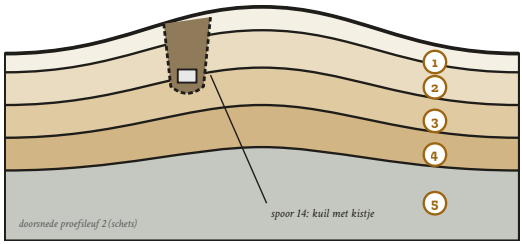
SLEUTELCIJFER 1 = AANTAL BRUGGETJES: ☐

ETAPPE 2 · PUZZEL 4

De wierdedoorsnede

PUZZEL 4 · LAGEN LEZEN ★☆☆

Sanne tekende de wand van proefsleuf 2 en nummerde de lagen van boven (1) naar beneden (5). Op kaartjes schreef ze wat ze in elke laag vond. Maar Jorrit liet de kaartjes vallen.

A Scherven van een bolle kogelpot uit de middeleeuwen.

S Blauwgrijze klei met schelpjes en rietwortels. Geen enkel spoor van mensen.

T Losse donkere aarde met graswortels, een roestige spijker en een knoop van plastic.

C Lagen mest en plaggen, met scherven van handgevormde potten uit de ijzertijd.

H Een blauw glazen kraaltje, zoals in de Romeinse tijd werd geruild.

Leg de kaartjes op volgorde van **oud naar jong**. Lees de letters:

☐☐☐☐☐

En nog een vraag: vanaf welke laag is de kuil met het kistje gegraven? Wat zegt dat over de tijd waarin het kistje begraven werd? _____